

Kasvatus- ja ohjausalan työelämätoimikunnan tilannekuva v. 2020–2021

Kasvatus- ja ohjausalan työelämätoimikunta on laatinut tilannekuvan toimialansa tutkintojen näyttöjen toteutuksen ja osaamisen arvioinnin laadusta. Työelämätoimikuntien tehtäviin kuuluu tuottaa vuosittain tietoa ammatillisen koulutuksen näyttöjen toteutuksen ja osaamisen arvioinnin laadusta omalla toimialallaan (Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta 673/2017). Tätä tehtävää varten työelämätoimikunnilla on ollut käytössään seuranta-, arviointi- ja palautetietoa muun muassa Opetushallinnon tilasto-, ohjaus- ja säätelypalvelusta ja kansallisesta KOSKI-tietovarannosta.

Vuoden 2020 suoritustiedot on annettu toimikuntien käyttöön vuoden 2021 keväällä. Tämän ajankohdan jälkeen KOSKI-dataan tehdyt oppilaitosten tekemät mahdolliset korjaukset eivät näy tässä tilannekuvassa. Sama koskee vuoden 2021 suoritustietojen tilastotietoja, jotka on poimittu KOSKI-tietokannasta 2022 alkuvuodesta. Tarkistettujen suoritustietojen julkaisua myöhemmin Opetushallinnon tilastopalvelussa Vipunen.fi -sivustolla.

Tilannekuvassa käytetyt tiedot on poimittu KOSKI-tietokannasta suoraan siinä muodossa kuin oppilaitokset ovat ne ilmoittaneet. Tilastot voivat sisältää puutteellisia tai virheellisiä tietoja. Esimerkiksi teknisistä syistä johtuen, kaikki oppilaitosten omiin opintohallintojärjestelmiin kirjatut tiedot eivät ole siirtyneet KOSKI-tietokantaan oikein, jolloin tieto tilastoituu ”ei tietoa”/”ei ilmoitettu” -kohtien alle.

Lähdemateriaalina on ollut esimerkiksi toimikuntien vierailukäyntiraportit, oikaisupyynnöt ja lausunnot.

Tutkintojen ja tutkinnon osien suoritukset

Tutkintojen ja tutkinnon osien suoritukset	2020		2021	
	koko tutkinto	tutkinnon osa	koko tutkinto	tutkinnon osa
Kasvatus- ja ohjausalan perustutkinto	1174	13556	1596	17689
Varhaiskasvatuksen ja perhetoiminnan osaamisala	689		941	
Nuoriso- ja yhteisöohjauksen osaamisala	445		604	
Kommunikaation ja viittomakielisen ohjauksen osaamisala	33		40	
Ei tietoa osaamisalasta	8		12	
Kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkinto	984	6192	1281	7093
Koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjauksen osaamisala	752		969	
Perhepäivähoidon osaamisala	113		142	
Ohjauksen osaamisala	59		104	
Ei tietoa osaamisalasta	49		52	
Kasvatuksen osaamisala	12		15	
Romanityön osaamisala			1	
Kasvatus- ja ohjausalan erikoisammattitutkinto	5	41	17	133
Ei tietoa osaamisalasta	5		17	
Seurakunta ja hautauspalvelualan ammattitutkinto	75	480	99	479
Seurakuntapalvelun osaamisala	66		81	
Hautauspalvelun osaamisala	9		17	
Ei tietoa osaamisalasta			1	
Yhteensä	2238		2993	

* Tiedot poimittu alkuvuodesta 2021 (vuoden 2020 tietojen osalta) ja alkuvuodesta 2022 (vuoden 2021 tietojen osalta), eikä tietoja ole päivitetty näiden ajankohtien jälkeen. Tutkinnon osien suoritukset eivät sisällä paikallisia ilmoitettuja tutkinnon osia. Siirtymäajalla olevat tutkinnot eivät näy ko. taulukossa eivätkä sisälly taulukossa oleviin määriin.

Tutkintojen ja tutkinnon osien määrien kehitys
Tavoitteena tutkinnon osia /tavoitteena koko tutkinto

Kasvatus- ja ohjausalan perustutkinto

Varhaiskasvatuksen osaamisala

Osaamisalan suorittajien määrässä on kasvua. Kasvatuksen ja ohjauksen perustutkinnon (1174 ->1596) suorittajista varhaiskasvatuksen osaamisalan suoritti v. 2019 688 hlöä eli 58,6 % ja v. 2020 942 hlöä eli 58,9 %. Tutkinnon suoritti ruotsin kielellä 74 hlöä (7,86 %).

Tutkinnon nimen muutos ja osaamisala on vakiintunut. Varhaiskasvatuksen osaamisala vastaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (Vasu) sisältöä ja varhaiskasvatuksen lastenhoitajan kelpoisuutta. Suoritusmäärät kertovat varhaiskasvatuksen suosiosta ja työvoiman tarpeen muutoksista. Työnantajien puolelta varhaiskasvatuksen lastenhoitajien koulutuspolkua tunnetaan paikoin edelleen huonosti, tosin tässä on maantieteellisesti eroja. Lastenohjaajien pedagogisesti painottuvaa koulututusta arvostetaan, mutta samalla ihmetellään lasten terveyteen ja varsinkin lääkehoitoon liittyvien sisältöjen puuttumista.

Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan toteuttaminen -tutkinnon osan suorittajamäärä kertoo, että perhepäivähoitajat ovat löytäneet tien pätevyitä varhaiskasvatuksen lastenhoitajan tehtäviin (1017->1323 suoritusta).

Ilahduttavaa on myös, että seurakunnissa on löydetty seurakunnan lastenohjaajan työhön kelpoistava osaamisala/tutkinnon osa ja tutkinnon osia on hyödynnetty myös täydennyskoulutuksena. *Perheiden kanssa toimiminen ja monialainen yhteistyö Suomen ev.-lut. kirkon seurakuntien työympäristöissä* -tutkinnon osan suorituksia oli vuonna 2019 107 ja vuonna 2021 200 kappaletta.

Nuoriso- ja yhteisöohjauksen osaamisala

Nuoriso- ja yhteisöohjauksen osaamisalan (sisällytettynä myös nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajien perustutkinto) perustutkinnon suorittajien määrä on pysynyt melko samana viime vuosina. Vuosien 2018–2021 välisenä tarkastelukautena vuosittainen tutkinnon suorittajien määrä on ollut noin 600 suorittajaa.

Vuonna 2020 Nuoriso- ja yhteisöohjauksen osaamisalan suorittajia oli 444 ja nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajien tutkinnon suorittajia 161. Vuonna 2021 vastaava tilaston mukaan vuoden aikana valmistui 603 nuoriso- ja yhteisöohjaajaa ja 35 nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaajaa. Nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajien perustutkinnon siirtymäkausi päättyi 31.12 2021. Vuonna 2020 kaikista kasvatus ja ohjausalan valmistuneista oli 45,3 prosenttia nuoriso-ohjauksen alalle ja vuonna 2021 39,1 prosenttia.

Nuoriso- ja yhteisöohjauksen osaamisalan suorittajien määrä on ollut viime vuosina varhaiskasvatuksen ja perhetoiminnan osaamisalaa pienempi. Vuonna 2020 suorituksia oli 12,1 % vähemmän kuin varhaiskasvatuksen ja perhetoiminnan osaamisalalla. Vuonna 2021 ero kasvoi 32,2 prosenttiin.

Näyttää siis siltä, että varhaiskasvatuksen suosio ja työvoiman tarpeen muutokset ovat jatkaneet koulutuksen järjestäjien kehitystä siirtyä enemmän varhaiskasvatuksen koulutukseen.

Kommunikaation ja viittomakielisen ohjauksen osaamisala

Kommunikaation ja viittomakielisen ohjauksen osaamisalan tutkintosuoritusten määrä on kasvanut kokonaisuutena hieman (33 -> 40), mutta tutkinnon järjestäjien välillä suoritusmäärässä on vuosittaista vaihtelua. Tutkintoa järjestää 3 järjestäjää ja kaikki tutkinnot on tehty suomen kielellä. Suurin osa suorittajista tähtää koko tutkinnon suorittamiseen. Pakollisia tutkinnon osia on suoritettu tasaisesti. Valinnaisista tutkinnon osista eniten on suoritettu *Kommunikoinnin ja vuorovaikutuksen ohjaaminen* -tutkinnon osaa. Yhdessä oppilaitoksessa on oma paikallinen tutkinnon osa, jossa suorituksia on kuitenkin vähän.

Kasvatus ja ohjausalan ammattitutkinto

Suoritettujen tutkintojen määrä on kasvanut kaikilla osaamisaloilla (984 -> 1281). Suurin kasvu on ohjauksen osaamisalalla (59 ->103), mutta myös koulunkäynnin ja aamu- ja iltapäivätoiminnan (752 -> 967) sekä perhepäivähoidon (11 ->142) osaamisalojen kasvu on huomattavaa. Suurimmalla osalla on tavoitteena koko tutkinto, mutta tutkinnon osien suorittajien määrä on myös kasvanut (170 -> 432).

Kasvatus- ja ohjausalan erikoisammattitutkinto

Kasvatus- ja ohjausalan erikoisammattitutkinnon suorittaneiden määrä on kasvanut (5 ->17), mikä kertoo tämän tutkinnon tunnettuuden lisääntymisestä ja sen käyttökelpoisuudesta oman työn kehittämiseen. V. 2021 tutkintoja suoritettiin myös ruotsin kielellä.

Tutkinnon osien suorittajien määrä on lisääntynyt merkittävästi (22 -> 64). Eniten on suoritettu pakollisia tutkinnon osia. Suosituin tutkinnon osa oli v. 2020 *Kasvatus- ja ohjaustyön menetelmiä* ja v. 2021 *Monialainen yhteistyö kasvatus- ja ohjausalalla*.

Seurakunta- ja hautauspalvelualan ammattitutkinto

Seurakunta- ja hautauspalvelualan ammattitutkinnon suoritusmäärä on kasvanut (75 -> 99). Tutkintoa järjestää 5 järjestäjää. Ruotsinkielisiä tutkintosuorituksia on 3 (3,03 %). Seurakuntapalvelun osaamisalalla suorituksia on 81 ja hautauspalvelun osaamisalalla 17 (1 ei tietoa). Hautauspalvelualan osaamisalan valitsijoiden määrä on kasvanut suhteessa aiempaan, mikä kertonee työelämän sekä yhteiskunnan ja sen tarpeiden muutoksista.

Tutkinnon suorittajien määrät vaihtelevat alueittain melko paljon, mikä johtuu varmastikin alueellisesta tarpeesta. Lähes kaikilla on edelleen tavoitteena koko tutkinnon suorittaminen. Tutkintosuoritusten kokonaismäärä (koko tutkinto ja tutkinnon osat) on pysynyt melko samana, mutta tutkinnon osien määrä on kasvanut ja tunnustettujen tutkinnon osien määrä on vähentynyt.

Pohdintoja

Mistä muutokset tutkintojen ja tutkinnon osien suoritusmäärissä voisi johtua?

Onko tutkintoja tai tutkintojen osaamisaloja, joiden suorituksia on marginaalisesti? Mistä se voisi johtua?

Tutkintojen ja osaamisalojen tunnettuus on lisääntynyt sekä opiskelijoiden että työelämän keskuudessa. Kasvatus- ja ohjausalan perustutkinnon **pakollisten tutkinnon osien** suorittaminen on tasaantunut tietyille tasolle. Kaikkien perustutkinnon osaamisalojen pakollisia tutkinnon osia suoritetaan tasaisesti. Myös ammattitutkintojen ja erikoisammattitutkintojen tutkinnon osia suoritetaan hyvin. Vähiten suorituksia on niillä ammattitutkinnon osaamisaloilla, jotka eivät tuo selkeää kelpoisuutta tiettyyn tehtävään, vaan ovat enemmän täydennys- ja lisäkoulutusta. Kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkinnon osalta kasvatuksen osaamisalan suorituksia on vuonna 2020 vain 14 kappaletta.

Joitakin järjestämislupia on tullut lisää uuden ammatillisen koulutuksen astuttua voimaan. Toimikunnan havaintojen mukaan jotkut koulutuksen järjestäjät eivät ole järjestäneet tutkintoja, vaikka heillä on järjestämislupa. Toimikunta pohtii jatkossa, miten tätä asiaa selvitetään, esim. olisiko vierailukäynnin tekeminen aiheellista. Työelämätoimikunta kiinnittää huomiota myös siihen, että ns. ulos myytyjen tutkintojen suorittajien määrä ei näy tilastoissa. Opiskelijapalautteen on esim. kasvatus- ja ohjausalan perustutkinnossa antanut 39 koulutuksen järjestäjän opiskelijat, mutta tutkinnon järjestämislupia on vain 29.

Kasvatus- ja ohjausalan perustutkinnon tutkinnon osa *Lapsen kasvun, hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen* on yhteinen sosiaali- ja terveysalan (sote) perustutkinnon kanssa. Kasvatus- ja ohjausalalla tämän tutkinnon osan suorituksia on kuitenkin prosentuaalisesti enemmän, mutta myös sote-perustutkinnon puolella suorittajien määrä on kasvanut.

Tilastojen mukaan perustutkintojen kaikkia **valinnaisia tutkinnon osia** toteutetaan ja ammattitutkinnoissakin lähes kaikkia. Toimikunta pitää tärkeänä, että tutkinnon perusteita uudistettaessa kiinnitetään huomiota valinnaisten tutkinnon osien laajuuteen (osaamispisteiden määrään). Valinnaisten tutkinnon osien määrä on suuri

ja suorituspäämien vaihteluun niiden välillä vaikuttavat työelämän tarpeet sekä kulloinkin yhteiskunnassa tai muuten esillä olevat teemat. Alueellinen vaihtelu suorituspäämissä on myös suurta. Oppilaitokset saattavat myös tarjota tutkinnon osia vuorovuosin, sillä tilastojen mukaan tiettyjen tutkinnon osien suoritukset keskittyvät tiettyille vuosille.

Valinnaisen tutkinnon osan *Tukea tarvitsevien ohjaaminen* on suorittanut koko tutkintoon suorittajista Kasvatus- ja ohjausalalla 887/893. Olisi oleellista tietää montako heistä on Varhaiskasvatuksen ja perhetoiminnan osaamisalalta. Varhaiskasvatukseen osallistuvan lapsen oikeus tukeen vahvistuu merkittävästi 1.8.2022 Lain myötä varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa ja hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea osana varhaiskasvatuksen laadukasta perustoimintaa. Tukea on annettava viivytystä tuen tarpeen ilmettyä. Jos tuki ei ole riittävää voidaan tukea antaa tehostettuna tai erityisenä tukena. (Valtioneuvosto 2022)

Paikallisia tutkinnon osia on perustutkinnossa suoritettu 22 kpl ja suorituksia 244 kpl. Paikallisten tutkinnon osien kautta saadaan tietoa siitä, minkälaisella osaamisella on tarvetta tulevaisuudessa. Eri koulutuksen järjestäjien saman nimisten/-sisältöisten paikallisten tutkinnon osien määrä kuvaa työelämän tarpeita. Tätä tietoa voidaan hyödyntää kaikkien tutkintojen kehittämisessä, kun mietitään valinnaisten yhteisten tutkinnon osien lisäämistä. Esimerkiksi nyt tulossa oleva kaikille perustutkinnoille yhteinen tutkinnon osa *Kansainvälisissä työtehtävissä toimiminen* lähtee vahvasti työelämän tarpeista. Eri koulutuksen järjestäjät ovat toteuttaneet samansuuntaisia paikallisia tutkinnon osia esim. nimillä *”Maailman kansalaisuus”*, *”Minun maailman kansalaisuuden polku”* ja *”Vastuullisena kansalaisena maailmalla”*. Niiden tarpeellisuutta kannattaa jatkossa miettiä.

Koulutuksen järjestäjän tulee varmistaa, että paikalliset tutkinnon osat vastaavat paikallisen työelämän tarpeeseen ja niitä voidaan hyödyntää useammassa työpaikassa. Näyttöympäristönä tulee olla työpaikka. Koulutuksen järjestäjä nimeää tutkinnon osan työelämän toimintakokonaisuuden pohjalta ja määrittää sille laajuuden osaamispisteinä. Paikallisista tutkinnon osista laaditaan vastaavat perusteet ammattitaitovaatimuksiin ja kriteereineen kuin tutkinnon perusteissa yleensäkin. Tämä olisi hyvä tehdä tämän ajan ja todellisen työelämätarpeen vaatimuksiin vahvasti yhdessä työelämän ja asiantuntijoiden kanssa. Koulutuksen järjestäjien tulisi huomioida löytyisikö at:sta tai toisesta tutkinnosta soveltuva tutkinnon osa ennen paikallisen tutkinnon osan laatimista.

Paikallisen tutkinnon osan lähtökohta on työelämän tarve. Työelämätoimikunta pohtii, toteutuuko työelämälähtöisyys silloin, jos koulutuksen järjestäjän paikallisten tutkinnon osien suorittajien määrä on kovin vähäinen (1–2 suoritusta). Lisäksi koulutuksen järjestäjien tulisi kiinnittää huomiota tietojen kirjaamiseen rekistereihin tutkinnon osan nimen ja työympäristötietojen osalta. Tällä hetkellä tietoja puuttuu tai tutkinnon osan nimi on selvästi virheellinen.

Työelämätoimikunta kiinnittää huomioita siihen, että tilastoista on hetkellä vaikeaa löytää paikallisia tutkinnon osia. Niiden yhteinen kasvatus- ja ohjausalan kartoitus olisi hyvä tehdä myös koulutuksen järjestäjien kesken yhteisessä verkostossa.

Tutkintojen järjestäminen

Aktiiviset koulutuksen järjestäjät / järjestämisluvat

Tutkinto	Järjestämisluvat	Aktiiviset järjestäjät
Kasvatus- ja ohjausalan perustutkinto	29	26
Kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkinto	66	64
Kasvatus- ja ohjausalan erikoisammattitutkinto	42	9
Seurakunta ja hautauspalvelualan ammattitutkinto	5	5

** aktiivisuus määritellään sillä, onko koulutuksen järjestäjältä/oppilaitokselta kirjautunut tutkintojen tai tutkinnon osien suorituksia joko 2020 tai 2021 vuonna toimikunnalle toimitetun KOSKI-datan perusteella. Tiedot poimittu alkuvuodesta 2021 (vuoden 2020 osalta) ja alkuvuodesta 2022 (vuoden 2021 osalta), eikä tietoja ole päivitetty näiden ajankohtien jälkeen.*

Pohdintoja

Muutokset tutkintojen järjestämislupien määrässä

Tutkintojen / tutkinnon osien suoritusten jakautuminen koulutuksen järjestäjien välillä

Tutkintojen järjestämisen kattavuus maantieteellisesti ja kielellisesti

Varhaiskasvatuksen osaamisalalla suurimman ja toiseksi suurimman koulutuksen järjestäjien tutkinnon suorittaneiden määrässä on selkein ero eli suurimman ja toiseksi suurimman välillä on lähes kaksinkertainen ero. Samoin vastaavasti ero toisen ja kolmannen välillä. Kolme suurinta koulutuksen järjestäjää kattaa maantieteellisesti koko Suomen. Myös muiden osaamisalojen sekä ammattitutkintojen koulutusta järjestetään melko tasaisesti eri puolilla Suomea.

Tilastojen mukaan tutkinnon suorittajien määrät tutkinnon järjestäjien välillä voivat vaihdella tutkinnosta / tutkinnon osasta riippuen sekä alueittain että vuosittain melko paljon. Tämä voi johtua alueellisesta tarpeesta sekä koulutuksen järjestäjän tarjonnasta (tutkinnon osat). Kaikkia tutkinnon osia ei jossain oppilaitoksessa välttämättä ole tarjolla joka vuosi.

Tutkinnoista ja tutkinnon osista suurin osa on suomenkielisiä ja loput ruotsinkielisiä (yleensä alle 5 %). Ruotsinkielisellä puolella lähes kaikki järjestämisluvan saaneet myös järjestävät tutkintoa. Toimikunnan havaintojen ja työelämästä tulleiden palautteiden perusteella olisi syytä miettiä erityisesti varhaiskasvatuksen ja perhetoiminnan osaamisalan tarjoamista englanninkielisenä. Työelämän puolelta on myös tullut tähän liittyviä toiveita.

Näyttöjen toteutuksen ja osaamisen arvioinnin laatu

Näyttöjen suorituspaikan jakautuminen ja arvioinnin kaksikantaisuus

v. 2020/2021

Kasvatus- ja ohjausalan perustutkinto:

Työpaikka 73,13 %/87,15 %

Työpaikka ja oppilaitos 7,62 %/4,05 %

Oppilaitos 2,64 %/2,97 %

Ei tietoa 16,61 %/4,05 %

Arvioijat (V. 2021)

Opettaja ja työnantaja/työelämän edustaja 83,05 %

Ei tietoa 8,47 %

opettaja 4,31 %

kaksi opettajaa 2,45 %

Koronan vaikutuksista huolimatta perustutkinnossa työpaikalla tehtyjen näyttöjen osuus on lähes 90 %, kun v. 2020 se oli reilut 70 %.

Sekä varhaiskasvatuksen ja perhetoiminnan että nuoriso- ja yhteisöohjauksen osaamisalan pakollisia tutkinnon osia on työpaikoilla tehty lähes 90 % ja vain noin 3 % ainoastaan oppilaitoksessa. Kaksikantaisuus toteutuu koko perustutkinnon osalta melko hyvin.

Kommunikaation ja viittomakielisen ohjauksen osaamisalalla työpaikalla tehtyjen näyttöjen määrä on pysynyt melko samana ollen n. 2/3. Työpaikalla ja oppilaitoksessa tehtyjen näyttöjen määrä on sitä vastoin vähentynyt. Ei

-tietoa -kohta on puolestaan tällä osaamisalalla osin kasvanut ja oli v. 2021 jopa yli 30 %. Näyttöympäristöön vaikuttaa paljon tutkinnon osa – joku tutkinnon osa näytetään pääosin oppilaitoksessa tai oppilaitoksessa ja työpaikalla, toinen pääosin työpaikalla. Työelämätoimikunta pohtii, mistä johtuu ei tietoa -kohdan suuri määrä ja merkittävä kasvu. Arvioinnin kaksikantaisuus toteutuu useimmiten. 2 opettaja-arvioijan osuus on lisääntynyt yhden järjestäjän taholta. Myös tässä Ei tietoa -kohdan luku on osin melko suuri (n 29 %).

Kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkinto:

Työpaikka 78,01 %

Ei tietoa 17,58 %

Työpaikka ja oppilaitos 2,37 %

Oppilaitos 2,04 %

Arvioijat (v. 2021):

Opettaja ja työnantaja/työelämän edustaja 76,31 %

Ei tietoa 17,09 %

Opettaja 4,05 %

Kaksi opettajaa 1,41 %

Opettaja, työnantaja/työelämän edustaja ja muu koulutuksen järjestäjän edustaja 0,97 %

Työnantaja/työelämän edustaja 0,11 %

Kasvatus- ja ohjausalan ammattitutkinnossa näytöt on tehty pääosin työpaikalla. Työpaikalla ja oppilaitoksessa tehtyjen näyttöjen määrä on vähentynyt aiempaan verrattuna. Arviointi on pääosin toteutunut kaksikantaisesti, mutta Ei tietoa – kohta on melko suuri (17,09 %).

Kasvatus- ja ohjausalan erikoisammattitutkinto:

Työpaikalla tehtyjen näyttöjen määrä on lisääntynyt huomattavasti (48,78 ->80,92 %). Oppilaitoksessa tehtyjä näyttöjä oli vähän (3,05 %).

Arvioinnin kaksikantaisuus toteutuu ilmoitetuissa tapauksissa hyvin (65,65 %), mutta Ei tietoa -kohta on edelleen suuri (31,3 %).

Seurakunta- ja hautauspalvelualan ammattitutkinto

Työpaikalla suoritetaan yli puolet näytöistä. Vuonna 2021 näkyy varmasti koronan vaikutus, jolloin työpaikalla ja oppilaitoksessa suoritettujen näyttöjen määrä on lisääntynyt. Tällöin oppilaitoksessa on pystytty poikkeusoloissa vastaamaan näyttöympäristön tarpeisiin. Ei tietoa -kohta on vähentynyt yli puolella tarkasteluvuosien aikana. Arvioijina on suurimmassa osassa ollut työnantaja/työelämän edustaja sekä opettaja eli kaksikantaisuus toteutuu hyvin. Myös tässä Ei tietoa -kohta on vähentynyt yli puolella.

Amispalautteen keskiarvo näytöstä (päättökysely)

** opiskelijapalautteen tarkastelujakso on 1.7.2019 – 31.12.2021. Arviointiasteikko 1–5, jossa (5) täysin samaa mieltä, (4) jokseenkin samaa mieltä, (3) osin samaa osin eri mieltä, (2) jokseenkin eri mieltä, (1) täysin eri mieltä*

Kasvatus- ja ohjausalan pt: opiskelijoiden antama palaute näyttöihin valmistautumiseen ja arviointiin vaihtelee 3,2 ja 5 välillä. Kokonaiskeskiarvojen vaihteluväli oli 4.5–4.8

Kasvatus- ja ohjausalan at: opiskelijapalautteen keskiarvo on 4.8.

Seurakunta- ja hautauspalvelualan at: opiskelijapalautteen keskiarvo on 4.2.

Pohdintoja

***Näyttöympäristöt ja niiden soveltuvuus osaamisen osoittamiseen
Perustelut oppilaitoksissa järjestettäville näytöille
Kaksikantaisuuden toteutuminen osaamisen arvioinnissa***

Koronan vaikutus näkyy tarkastelujakson aikana näyttöympäristöjen valinnassa (mahdollisuus poikkeusjärjestelyihin). Näyttöjä on jouduttu poikkeussäännöksen mukaisesti järjestämään oppilaitoksessa, jotta opiskelijan valmistuminen ei viivästy kohtuuttomasti. Työpaikalla suoritettujen näyttöjen määrä on yhä suuri ja osin kasvanut.

Näyttöjen suorituspaikkatietoja on ilmoitettu aiempaa tilastointikautta enemmän. Edelleenkin kaikista näyttöpaikoista ei tilastojen mukaan ole saatavilla tietoa, mikä saattaa johtua eri toimijoiden erilaisista tietojärjestelmistä, jolloin tieto ei siirry. Osin ei tietoa -kohdan määrä on jopa lisääntynyt. Tähän olisi jatkossa kiinnitettävä vielä enemmän huomiota. Seurakunta- ja hautauspalvelualalla työpaikalla ja oppilaitoksissa suoritettujen näyttöjen määrä on lisääntynyt suhteessa aiempaan.

Perustutkinnossa varhaiskasvatuksen ja perhetoiminnan osaamisalalla on pohdittu tiettyjen varhaiskasvatuksen tutkinnon osien suorittamista oppilaitoksessa, vaikka tutkinnon perusteissa korostetaan varhaiskasvatuksen ympäristöä. Jatkossa toimikunta kiinnittää tähän huomiota vierailukäyntien yhteydessä.

Näyttöympäristöjen osalta on erityisesti varhaiskasvatuksen ja perhetoiminnan osaamisalalla melko paljon tulkinnallisuutta siinä, mikä katsotaan varhaiskasvatuksen toimintaympäristöksi. Tutkinnon perusteiden päivytyksen yhteydessä tähän on syytä kiinnittää huomioita ja selvittää sitä, missä tilanteissa esim. päiväkotiympäristöä edellytetään näyttöympäristöksi.

Lapsen kasvun, hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen ja Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan toteuttaminen -tutkinnon osissa työssäoppimisen ja näyttöympäristön merkitys on suuri ammattitaidon kehittymisen näkökulmasta. Molempien tutkinnon osien osoittamistavoissa on määritelty osaamisen osoittaminen varhaiskasvatuksen ympäristössä. On kysytty, voiko osaamisen osoittaa esiopetuksen toimintaympäristössä, jossa esiopetuksen lisäksi järjestetään täydentävää varhaiskasvatusta? Toimikunnan mielestä tutkinnon perusteiden mukaisen osaamisen hankkimisen ja osoittamisen kannalta raja-alue voisi olla paremminkin päiväkodin toimintaympäristössä.

Työpaikkaohjauksen näkökulmasta *Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan toteuttaminen* -tutkinnon osan ammattitaitovaatimukset ja kriteerit ovat vaativat suhteessa varhaiskasvatuksen lastenhoitajan työtehtävään. Toimikunta pohtii, miten työpaikalla tapahtuvan ohjauksen laatu varmistetaan. Kansallisesti katsottuna olisi hyvä tarkastella, ketkä toimivat tilastollisesti perhepäivähoidon osaamisalalla työpaikkaohjaajina. Jos ohjaajana toimii toinen perhepäivähoitaja, miten ohjaus, arviointi ja tutkinnon perusteiden mukainen tietosisällön hallinta on varmistettu koulutuksen järjestäjän puolelta.

Kommunikaation ja viittomakielisen ohjauksen osaamisalassa työpaikalla ja oppilaitoksessa suoritettujen näyttöjen määrä vaihtelee (5,68–18,91 %). Tiettyjen tutkinnon osien kohdalla oppilaitoksessa suoritettujen näyttöjen määrä johtuu todennäköisesti siitä, että oppilaitoksessa on työelämää laajemmat mahdollisuudet erilaisten kommunikaatiokeinojen ja -välineiden käyttöön.

Sekä vierailukäynneillä että arvioinnin toteuttamissuunnitelmissa on todettu, että osaamisen osoittaminen oppilaitoksessa voi olla perusteltua myös silloin, kun opiskelijalla on yksilöllisiä tuen tarpeita, jotka voivat olla kohtuuttomia työpaikan näyttöympäristössä. Opiskelija tarvitsee rauhallisen, häiriöttömän, ennakoitavan tai strukturoidun työskentely-ympäristön. Oppilaitoksessa aikaa työskentelyyn on enemmän ja opiskelijalla on mahdollisuus tehdä työtehtävät osissa sekä pitää työskentelytaukoja. Opiskelijalla on myös mahdollisuus käyttää erilaisia apuvälineitä ja erityisohjelmistoja. Esteetön työskentely-ympäristö ja tukihenkilön läsnäolo varmistavat turvallisen työskentelyympäristön ja ohjauksen haastavissa tilanteissa.

Kasvatus- ja ohjausalan perustutkintoa koskee SORA-lainsäädäntö. Edellä mainituissa poikkeustapauksissa tulisi huomioida kasvatus- ja ohjausalan suorittaneen mahdollisuudet työskennellä varhaiskasvatuksessa tai nuorisotoimessa, mikäli osaamisen osoittaminen edellyttää edellä mainittuja rajoituksia. On tärkeä muistaa, että tässä tutkinnossa ei voida mukauttaa asiakasturvallisuuteen liittyvää osaamisen arviointia eikä poiketa asiakasturvallisuuteen liittyvistä ammattitaitovaatimuksista ja osaamistavoitteista. Mukauttamista ja poikkeamista on tästä syystä harkittava tarkoin ja asia olisi hyvä kirjata selkeästi osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmaan.

Tilastojen valossa kaksikantaisuus tuntuisi toteutuvan melko hyvin. Korona-aikana yhteisen arvioinnin tekeminen kaksikantaisesti on onnistunut esim. etäyhteyden kautta. Toisaalta koronan vuoksi on voinut olla hankaluuksia irrottaa työelämän edustajaa arviointiin. Suurimmaksi osaksi arvioijat ovat edustaneet sekä työelämää että opettajia, joissakin tapauksissa arvioinnin on suorittanut vain opettaja, kaksi opettajaa tai työelämän edustaja. Toimikunta pitää tärkeänä, että silloin, kun oppilaitoksen puolelta arvioijana on joku muu kuin opettaja, varmistetaan hänen osaamisensa arviointiin ja tutkinnon perusteisiin/sisältöön.

Toimikunta kiinnittää huomiota siihen, että tilastojen mukaan suhteellisen usein ei ole tiedossa, ketkä ovat arvioinnista päättäneet. Määrä vaihtelee sekä tutkinnoittain että osaamisaloittain paljon. Koulutuksen järjestäjien olisi syytä selvittää tiedon siirron haasteita omassa organisaatiossa ja selvittää asiaa opiskelijahallintajärjestelmän tuottajan kanssa.

Yleistykset oikaisupyynnöistä

Työelämätoimikunta on havainnut, että arvioinnin tarkistus- ja oikaisupyynnöprosessissa on epäselvyyttä sekä koulutuksen järjestäjien että opiskelijoiden kohdalla. Kasvatus- ja ohjauksen työelämätoimikunnalle kuuluvat myös yhteisiin tutkinnon osiin liittyvät oikaisupyynnöt. Niihin liittyy usein vielä enemmän epäselvyyksiä kuin muihin oikaisupyynnöihin.

Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmien tilanne

Osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmat ovat olleet vielä työn alla vuonna 2020, esim. YTOjen osalta. Toimikunta on tutustunut suunnitelmiin sekä vierailukäynneillä että lausuntopyyntöjen yhteydessä. Havaintona on, etteivät suunnitelmat aina toimi arjen työkaluna. Tutkintokohtaisuus jää usein ohueksi. Tämä saattaa lisätä sekavuutta sekä työelämän että opiskelijoidenkin keskuudessa. On tärkeää pohtia, millä laajuudella ja tarkkuudella OATS kannattaa tehdä, jotta se tavoittaa sekä opettajat, muun henkilöstön, työelämän ja opiskelijat. Tiivistettynä asiakirjana se palvelee parhaiten työelämää ja opiskelijoita.

Aiemman lainsäädännön ohjeistus, jolloin järjestämissuunnitelmia laadittiin Opetushallituksen ohjeistuksen mukaisesti tutkintotoimikunnille, näkyy arvioinnin toteuttamissuunnitelmissa. Toimikunta arvelee, että osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelmat voivat olla hiukan heikompia niillä koulutuksen järjestäjillä, joille myönnettiin järjestämisluvat ammatillisen koulutuksen uudistuksen yhteydessä v. 2018.

Arvioinnin toteuttamissuunnitelma arvo arjen ohjeena vaatii edelleen esim. työelämätoimikunnalta seurantaan esim. vierailukäyntien yhteydessä (laadunvarmistus). OKM:n ohjeistus osaamisen arvioinnin toteuttamissuunnitelman tietosisällöstä antaa mahdollisuuden suunnitelman laatimiseen hyvin yleisellä tasolla, mikä ei palvele eri osapuolia. Osa koulutuksen järjestäjistä on laatinut lisäksi täydentäviä asiakirjoja. Toimikunnan kokemuksen mukaan arvioinnin toteuttamissuunnitelmat sisältävät paljon laadullisia korjaustarpeita ja tarkennuksia. Myös päivitykset ovat ajankohtaisia. Koulutuksen järjestäjillä on myös epätietoisuutta, milloin asiakirjaa tulee päivittää ja kenen vastuulla päivitys on.

Henkilökohtaistamisen toteutuminen käytännössä

Yleisiä havaintoja

Koronasta huolimatta näytöt on pääasiassa tehty työpaikoilla. Hyvä ja riittävä kommunikointi oppilaitoksen ja työelämän välillä on välttämätöntä osaamisen arvioinnin laadun näkökulmasta. Kasvatuksen alalla ja erityisesti varhaiskasvatuksen kentällä on ollut paikoin hankala saada motivoituneita työpaikkaohjaajia. Tähän selittävä tekijänä voi olla varhaiskasvatuksessa kansallisesti todettu henkilöstöpula, joka näkyy tiimien toiminnassa. Varhaiskasvatuksen sisäisillä muutoksilla voi olla myös suuri vaikutus, siihen mihin henkilöstön aikaresurssia on käytettävissä.

Työpaikkaohjaajien ja työelämän arvioijien koulutukseen on järjestäjän tasolta panostettava, jotta ohjaaminen ja arviointi vastaavat tutkinnon perusteiden vaatimuksia. Säännöllinen ja laadukas työpaikkaohjaajakoulutus on

tärkeä laadunvarmistuksen keino. Ohjaajille suunnattujen koulutusten etätoteutuksista on hyviä kokemuksia. Etätoteutukset ovat lisänneet työpaikkojen aktiivista osallistumista koulutukseen.

Hyvät käytännöt

Vierailukäynneillä sekä edellisen työelämätoimikunnan tilannekuvan pohjalta on tehty havaintoja arvioinnin toteuttamissuunnitelmiin ja YTO-käytänteisiin. Ne ovat myös herättäneet keskustelua yhteistyötapaamisissa. Mikäli koulutuksen järjestäjällä on useita toimipisteitä, niissä tulisi noudattaa yhtenäisiä toimintatapoja. Työelämän ja opiskelijoiden palaute on ollut myönteistä ja yhteistyö hyvää.

Opiskelijoiden yksilölliset opinpolut mahdollistavat, mutta myös edellyttävät tiiviin sekä joustavan työelämäyhteistyön. Säännölliset yhteiset tapaamiset ja koulutukset ovat tärkeitä, samoin muu viestintä ja toiminta mm. digitaalisia välineitä hyödyntäen. Sopimukset ja arviointilomakkeet voidaan allekirjoittaa sähköisesti. Lukuvuosittain pidettävät palaverit työelämän kanssa auttavat tiedonkulkua ja yhteistä suunnittelua. Työelämän edustajat voivat olla mukana pohtimassa, mitä ja miten asioita tulisi opiskella ennen työpaikalla tapahtuvaa oppimista. Toimivaksi malliksi on havaittu työelämään liittyvien asioiden (mm. osaamisen hankkiminen ja koulutuspaikat) keskittäminen oppilaitoksessa mahdollisuuksien mukaan yhdelle henkilölle. Selkeät verkkomateriaalit arvioijien perehdytyksen tukena ovat auttaneet ohjaus- ja arviointiprosessia. Parasta osaamista -arviointioppaat ovat yhtenäistäneet käytäntöjä ja selkeyttäneet ohjausta.

Opettajien työelämäjaksot on todettu hyviksi. Ne tukevat yhteistyötä ja lisäävät ymmärrystä työpaikalla vaadittavasta osaamisesta ja osaamisen hankkimisen suunnittelusta. Opettajat käyvät säännöllisesti työpaikoilla ja esim. ohjauskäynnit työpaikoille tutkinnon osaan liittyvän työelämäjakson alussa ovat tärkeitä. Työelämän edustajia kutsutaan myös vierailulle oppilaitokseen He tapaavat opiskelijoita ja esittelevät työssä tapahtuvan oppimisen paikkoja, kertovat työmahdollisuuksista niin valmistumisvaiheessa oleville kuin vasta opintonsa aloittaneille opiskelijoille. Näin he saavat kontaktin myös mahdollisiin tuleviin työntekijöihin.

Orientaatiopäivä tutkinnon osan alussa on selkeyttänyt laajojen kokonaisuuksien haltuun ottamista. Opiskelijoiden kanssa perehdytään tutkinnon osan ammattitaitovaatimukseen yhdessä keskustellen.

Opiskelijat ovat monin paikoin mukana toteuttamassa erilaisia teemapäiviä, projekteja ja tapahtumia yhteistyössä työelämän kanssa. Nuoret opiskelijat ovat säännöllisesti työelämässä tapahtuvassa oppimisessa teoriaopintojen lomassa. Työelämässä olevat opiskelijat toimivat työpareina ja vanhempi opiskelija tutoroi nuorempaa. Opiskelijoiden vertaisohjaaminen on koettu hyvänä ja osallisuutta edistävänä. Opiskelijat ohjaavat toisiaan ryhmänä.

Systemaattinen ja ennalta suunniteltu yhteistyö opiskelijan, ohjaavan opettajan ja työpaikkaohjaajan välillä koetaan kaikkien osapuolten näkökulmasta yleisesti hyväksi tavaksi toimia. Yhteistyötapaamisessa kerätystä aineistosta hyviksi käytännöiksi nähtiin riittävän pitkät työssäoppimisen jaksot, jossa yhteydenpitoa tulee useita kertoja ja opiskelija pääsee oikeasti sisään työprosesseihin ja työpaikkaan. Näytöt tehdään pääsääntöisesti aidoissa työtehtävissä monipuolisissa ja laadukkaissa ympäristöissä. Hyvin ja kattavasti laadittu arvioinnin toteuttamissuunnitelma tukee sekä koulutuksen järjestäjää, työelämää että opiskelijaa työpaikalla tapahtuvassa oppimisessa ja näytöissä.

Kehittämiskohteet järjestäjien toiminnassa

Tunnistamisen ja tunnustamisen käytänteitä on edelleen tarkennettava. Ammatillisen koulutuksen lain ja asetuksen mukaan tunnustetaan kokonaisia tutkinnon osia tai yhteisten tutkinnon osien osa-alueita. Tunnistaminen ja tunnustaminen on syytä erottaa toisistaan. Vain puuttuva osaaminen hankitaan.

Yhteistyötapaamisen aikana kerätyn aineiston perusteella vaikuttaa siltä, että työpaikkaohjaajien osaaminen suhteessa tutkinnon perusteiden vaatimukseen on melko kirjavaa. Työpaikkojen aikaresurssi sekä mahdollisuudet yhteistyöhön ja sen kehittämiseen ovat hajanaiset. Järjestäjien tulisi yhteistyöhakuisesti pystyä löytämään ratkaisuja ja varmistaa työpaikoilla tapahtuvan oppimisen laatu. Myös työpaikkaohjaajien motivointi on palautteen mukaan välillä haastavaa. Myös yhteisten tutkinnon osien näyttäminen työelämässä on herättänyt

keskustelua ja kysymyksiä: mitä ja miten YTOjen osa-alueita voidaan aidosti toteuttaa ja arvioida työelämässä ja miten varmistetaan arvioijien kelpoisuus.

Arvioinnin toteuttamissuunnitelman laadinnassa on huomioitava sen merkitys arjessa ohjaavana työkaluna

Työelämätoimikunta kiinnittää erityisesti huomiota seuraaviin kehittämiskohtiin:

- tarkistus- ja oikaisupyyntöprosessin kirkastaminen opiskelijalle, työelämälle ja opettajalle
- valinnaiset tutkinnon osat: mahdollisuus valinnaiseen tutkinnon osaan laajemmin kuin vain omalla osaamisalalla
- paikalliset tutkinnon osat: niiden tulee olla perusteltuja työelämälähtöisiä kokonaisuuksia, ja niihin on laadittu tutkinnon perusteet (vrt. pakolliset tutkinnon osat)
- tunnustamiseen liittyvät haasteet: tunnustettava tutkinnon osa kannattaisi valita siten, että se tulee osaamisalan osaamista
- työpaikkakoulutuksen kehittäminen
- tietojen kirjaaminen: koulutuksen järjestäjien tulisi kiinnittää huomiota tietojen kirjaamisessa järjestelmiin, jotta puuttuvia tietoja mm. näyttöympäristön sekä arvioijien osalta ei olisi niin paljon

Yhteiset tutkinnon osat ja niiden osa-alueet

Yhteisten tutkinnon osien osalta yhtenäinen arviointikriteeristö on jo laadittu. Kriteeristö toisaalta helpottaa arviointia, mutta toisaalta vaatii opettajilta tarkempaa perehtymistä ja myös perehdyttämistä.

Yhteisten tutkinnon osien osalta ei ole tilastoitu tietoa arvioijista tai näyttöpaikoista. Olisikin mielenkiintoista tietää, miten YTOja integroidaan työpaikalla suoritettaviin näyttöihin ja miten näyttöympäristöt niihin valitaan.

Tutkintojen perusteiden toimivuus

Pohdintoja

Tutkinnon perusteiden työelämävastaavuus

Valinnaisuuden toteutuminen tutkintojen suorittamisessa

Lisäohjeistuksen tarpeet tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksista tai ammattitaidon osoittamistavoista

Kokemukset tutkinnon perusteiden toimivuudesta

Tutkinnon perusteet vastaavat pääosin hyvin työelämän tarpeita ja niitä pystytään huomioimaan myös paikallisissa tutkinnon osissa. Valinnaisissa tutkinnon osissa opiskelijoilla oli hyvä olla mahdollisuus valita myös muita kuin oman osaamisalan valinnaisia tutkinnon osia. Tähän olisi hyvä myös ohjata koulutuksen järjestäjän taholta.

Näyttöympäristöjen osalta on erityisesti varhaiskasvatuksen ja perhetoiminnan osaamisalalla melko paljon tulkinnallisuutta siinä, mikä katsotaan varhaiskasvatuksen toimintaympäristöksi. Tutkinnon perusteiden päivityksen yhteydessä tähän on syytä kiinnittää huomioita ja selvittää sitä, missä tilanteissa esim. päiväkotiympäristöä edellytetään näyttöympäristöksi. Rajaus olisi tärkeä tehdä mm. *Lapsen kasvun, hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen* ja *Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan toteuttaminen* -tutkinnon osien kohdalla.

Toimikunnan havainnot työelämäpalautteesta

Perustutkinnon osalta työelämän antamassa palautteessa vaihteluväli oli 2,9–4,9. Kokonaiskeskiarvo vaihteli 4,1 ja 4,5 välillä. Kehittämiskohteeksi nousi useammalla koulutuksen järjestäjällä näytön arviointiin liittyen. Ammattitutkinnossa työelämäpalautteen keskiarvo oli 4.1. On huomattavaa, että arviot olivat hyvin koulutuksen järjestäjäkohtaisia ja vaihtelivat paljon. Siksi alhaisen keskiarvon saanut kohta saattoi kuitenkin yksittäisen koulutuksen järjestäjän osalta arvioitu todella hyväksi.

Muita huomioita:

Monissa varhaiskasvatuksen laatua käsittelevissä selvityksissä on todettu, että henkilöstön osaaminen ei kaikilta osin vastaa varhaiskasvatuslain edellytyksiä. (Karvi 2019;2020;2021) (Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017–2030, OKM). Työnantajilta saadussa palautteessa (Yhteistyötapaamisen koonti 2021) opiskelijoiden osaaminen ei ole varsinkaan työuran alussa vastannut työn vaativuutta. Oppilaitosten tulisi kiinnittää erityistä huomioita millaisia tutkinnon osia tunnustetaan osaksi tutkintoa.

Esimerkkejä 2021 tunnustetuista tutkinnon osista Kasvatus- ja ohjausalan perustutkintoon: *Lounasruokien valmistaminen, matkailualan asiakaspalvelu, markkinointiviestinnän toimenpiteiden suunnittelu ja toteutus, annosruokien valmistus, Auton tai moottoripyörän huoltaminen, sähkö- ja automaatiotekniikan perusosaaminen, elintarviketuotannossa toimiminen, kulttuurilähtöinen tuotteistaminen.*